

Penelitian Cabaran Agensi Penguatkuasaan Maritim dalam Menangani Jenayah Pemerdagangan Orang di Zon Maritim Sabah

Detailing Challenges for Maritime Enforcement Agency in Addressing Human Trafficking Crimes in the Maritime Zones of Sabah

Norcikeyonn Samuni¹, Nor-Ina Kanyo¹ & Ahmad Tarmizi Abdul Rahman²

¹Unit Penyelidikan Etnografi dan Pembangunan (UPEP), Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan, Universiti Malaysia Sabah, Jalan UMS, 88400 Kota Kinabalu, Sabah.

²Pusat Penataran Ilmu dan Bahasa (PPIB), Universiti Malaysia Sabah, Jalan UMS, 88400 Kota Kinabalu, Sabah.

e-mel: norina@ums.edu.my

Abstrak

Jenayah pemerdagangan orang merupakan isu jenayah rentas sempadan yang menjadi cabaran kepada agensi penguatkuasaan yang telah diberi mandat dalam melaksanakan proses pembanterasannya. Jenayah ini adalah bersifat kompleks dan memerlukan proses pembuktian jenayah yang teliti. Zon Maritim negeri Sabah yang luas dari sudut geografinya telah memberi satu cabaran yang tinggi kepada agensi-agensi penguatkuasaan khususnya pihak Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia (APMM) yang dimandatkan untuk menjaga keselamatan perairan negara daripada sebarang anasir jenayah yang mampu menggugat ketenteraman awam khususnya kepada masyarakat yang tinggal di sekitar perairan. Sungguhpun kawalan keselamatan dipergiat dan diperkukuh dari masa ke masa, masyarakat sering dihebahkan dengan berita mengenai isu-isu keselamatan perairan menerima ancaman yang dilaporkan oleh media. Hal ini mengundang rasa bimbang dan takut serta perasaan ketidakpercayaan masyarakat mula timbul terhadap tahap keselamatan dan keupayaan agensi penguatkuasa dalam menangani dan membanteras isu jenayah di perairan. Dalam pengumpulan data bagi kajian ini, temubual mendalam (Indepth Interview) bersama pihak APMM dijalankan serta data sorotan kajian lepas dan data sekunder sedia ada berkaitan isu jenayah pemerdagangan orang digunakan dalam penelitian. Selain itu juga, senario jenayah pemerdagangan orang dalam konteks global dan lokal seterusnya di Zon Maritim Sabah serta kupasan berkaitan cabaran dan kekangan yang dihadapi oleh agensi penguatkuasaan khususnya APMM dalam usaha mengekang isu jenayah pemerdagangan orang di Zon Maritim negeri Sabah dari terus berleluasa sehingga mengancam keselamatan perairan negara turut diperincikan.

Kata Kunci Cabaran agensi penguatkuasaan, agensi penguatkuasaan, jenayah pemerdagangan orang, zon maritim Sabah, keselamatan Malaysia

Abstract

The trafficking in persons is a transnational crime issues are often a challenge to law enforcement agencies in the eradicate process when it involves human transactions over the ocean. Furthermore, the complex nature of these crimes because it requires proof of a criminal process that is very difficult to do in a short time. Maritime Zone State very broad in terms of geography has a very high challenge to law enforcement agencies that are mandated to protect the maritime zone against any criminal elements that can interfere with public order, especially to people living in the surrounding. Although security intensified and strengthened every time, people often communicated with news about security issues receiving threats reported by media. It invites a sense of worry and fear and feelings of insecurity began to arise about the level of community safety and the ability of law enforcement agencies in addressing and combating crime from happening. Therefore, the country has appointed Malaysian Maritime Enforcement Agency, Marine Police, and the Royal Malaysian Navy for controlled regulate state maritime zone and recent establishment and ESSZONE, ESSCOM also be strengthened to help reduce threats and improve the security of maritime zones in the state. However, the issue of people smuggling involving the sale and purchase transactions of national human resources available in countries neighboring states provides a very critical challenge to law enforcement agencies, particularly in strengthening the efforts so as not to tainted by criminal elements . Therefore, this paper will examine the challenges and

constraints faced by enforcement agencies such as the MMEA in its efforts to combat crime of trafficking in persons in the maritime states of Sabah to preventing this crime from further extending security threat in maritime zone.

Keywords Trafficking in persons, security issues, maritime zone Sabah, enforcement agency, enforcement agency challenge

PENGENALAN

Malaysia adalah merupakan sebuah negara maritim dan keluasan wilayah maritimnya adalah hampir dua kali ganda lebih luas berbanding keluasan wilayah daratannya. Kedudukan Malaysia sebagai sebuah negara maritim pernah disebut oleh penulis terkenal Portugis pada zaman dahulu berdasarkan kepada pengaruh empayar pemerintahan Kesultanan Melayu Melaka. Duarte Barbosa telah menyatakan dalam tulisannya bahawa “*Who is lord of Malacca, has his hands on the throat of Venice*” iaitu “Sesiapa yang memerintah Melaka, berkuasa terhadap Venice” (*Utusan Malaysia*, 15 November 2007).

Sebagai sebuah negara maritim, Malaysia tidak terlepas dari mengalami pelbagai ancaman keselamatan dari dalam dan juga luar negara. Isu keselamatan telah menjadi salah satu isu penting yang kerap dibahaskan di pelbagai peringkat dan hirarki sama ada dalam konteks sosial, politik, ekonomi dan sebagainya. Pelbagai isu dan insiden timbul sejak akhir-akhir ini yang melibatkan ancaman keselamatan khususnya kepada perairan negara Malaysia. Sejak kebelakangan ini, isu keselamatan perairan negara lebih banyak tertumpu di Zon Maritim negeri Sabah terutamanya di kawasan Pantai Timur semenjak berlakunya insiden pencerobohan dan penculikan pelancong di pusat pelancongan. Hal ini memberi impak negatif kepada persepsi masyarakat luar terhadap status dan tahap keselamatan negeri ini, apatah lagi ianya mengundang kebimbangan masyarakat setempat yang tinggal berhampiran dengan kawasan panas (*hotspot*) di mana berlakunya kejadian jenayah.

Kawasan Pantai Timur Sabah acap kali menjadi sarang kejadian jenayah yang melibatkan kawasan perairan negeri. Situasi keselamatan ini agak berlainan di kawasan yang lain seperti di Sempadan Tawau–Pulau Sebatik. Di kawasan tersebut, keadaan sempadan dalam keadaan aman dan damai dan setakat ini tidak ada sebarang kejadian seperti penculikan dan pencerobohan serta serangan daripada pihak luar dilaporkan (Berita Harian, 10 Mei 2014). Namun ianya tidak bermakna keselamatan di kawasan tersebut diabaikan. Insiden penculikan yang berlaku tidak sepatutnya menjadi lebih serius setelah wujudnya Kawasan Keselamatan Khas Timur Sabah (ESSCOM) dan Zon Selamat Timur Sabah (ESSZONE) selepas berlakunya kejadian pencerobohan pengganas dari Sulu, Filipina pada tahun 2013. Walaupun demikian, sejak berlakunya insiden penculikan di Sabah, ianya menimbulkan persoalan yang tiada berkesudahan mengenai isu keselamatan di perairan Sabah termasuk di kawasan ESSCOM itu sendiri (Berita Harian, 10 Mei 2014). Bukan sahaja kejadian jenayah penculikan dan pencerobohan pengganas yang perlu ditelitikan dan diutamakan, namun banyak lagi aktiviti jenayah yang berlaku di kawasan perairan negara Malaysia terutamanya Sabah wajar diberi penekanan termasuklah jenayah pmerdagangan orang.

METODOLOGI KAJIAN

Dalam kajian ini, metodologi yang digunakan untuk mendapatkan data adalah melalui kaedah temubual mendalam (*Indepth Interview*) bersama pihak Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia (APMM). Soalan-soalan berkenaan dengan isu dan cabaran yang dihadapi oleh pihak APMM

diajukan kepada pihak APMM untuk memperolehi data kajian ini. Selain itu juga, kajian ini turut menggunakan kaedah sorotan kajian lepas dan juga data sekunder sedia ada berkaitan isu jenayah pemerdagangan orang dalam konteks global dan juga lokal (Malaysia).

Senario Jenayah Pemerdagangan Orang

Kajian ini cuba meneliti senario jenayah pemerdagangan orang dalam konteks global mahupun lokal (Malaysia). Jenayah pemerdagangan orang adalah satu lagi bentuk ancaman keselamatan banyak negara termasuk Malaysia yang wajib untuk diberi perhatian oleh semua pihak khususnya dalam kalangan masyarakat. Melihat kepada isu jenayah ini secara global, jenayah pemerdagangan orang adalah merupakan suatu kegiatan jenayah terancang yang melibatkan perentasan sesebuah sempadan. Walaupun demikian, jenayah ini juga boleh berlaku di mana-mana sahaja, tidak kira di kawasan bandar yang maju mahupun di kawasan kampung terpencil yang mundur. Jenayah ini berlaku hampir di seluruh dunia dan kebanyakannya melibatkan negara-negara maju seperti di Amerika Syarikat berdasarkan catatan laporan negara destinasi bagi jenayah pemerdagangan orang, (UNODC, 2007).

Pemerdagangan orang adalah jenayah yang paling cepat berkembang di dunia, lebih kurang 27 juta penduduk dunia menjadi mangsa pemerdagangan orang (*New Sabah Times*, 25 Mei 2013). Sebuah kajian yang dijalankan pada tahun 2006 yang telah dibiayai sepenuhnya oleh Kerajaan Amerika Syarikat telah menganggarkan sejumlah 800,000 orang telah dibawa melepasi sempadan negara setiap tahun. Berdasarkan kepada laporan statistik Pemerdagangan Orang dan Penyeludupan Migran 2008-2010, sebanyak 74% jumlah mangsa yang diperdagangkan adalah daripada golongan wanita diikuti dengan lelaki 19% dan kanak-kanak 7% (MAPO, 2011). Keadaan ini jelas dan tidak dapat disangkal lagi bahawa semua lapisan umur berpotensi untuk menjadi mangsa kepada sindiket jenayah pemerdagangan manusia. Oleh hal yang demikian, langkah yang efektif wajar untuk dicari untuk membantu masyarakat awam daripada terjebak dalam kancang yang mencabul hak asasi manusia ini.

Sehubungan dengan itu, pihak UNICEF telah melaporkan bahawa lebih kurang 400 orang wanita dan kanak-kanak telah menjadi mangsa pemerdagangan tersebut setiap bulan. Kebanyakan dari mereka berusia antara 12 hingga 16 tahun dan dipaksa bekerja di dalam industri seks komersial. Pertubuhan Buruh Antarabangsa, iaitu agensi Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu yang bertugas untuk menangani piawai buruh, penggajian dan perlindungan masyarakat telah menganggarkan bahawa terdapat seramai 12.3 juta orang yang bekerja sebagai buruh paksa, buruh tebus hutang, buruh paksa kanak-kanak dan hamba abdi seks pada suatu masa. Julat anggaran yang telah direkodkan adalah antara 4 juta hingga 27 juta orang (MAPO, 2012).

Senario peningkatan kadar jenayah pemerdagangan orang ini mampu untuk dibanteras dan diatasi sekiranya kerajaan Malaysia menjalankan pelbagai pendekatan khususnya yang melibatkan aspek perundangan pada peringkat awal dengan memperlihatkan komitmen yang tinggi dengan ditambah lagi kekuatan agensi penguatkuasaan dalam menjalankan aktiviti pembanterasannya seperti risikan, siasatan, tangkapan dan pendakwaan (Norcikeyonn & Nor-Ina, 2013). Jenayah universal ini memberi impak yang besar kepada negara sehingga Malaysia sendiri telah mewujudkan Akta Antipermerdagangan Orang dan Antipenyeludupan Migran (ATIPSOM 2007) yang memberikan kuasa kepada kerajaan untuk mendakwa dan mengenakan hukuman dengan peruntukan penjara sehingga 20 tahun dan denda sehingga RM1,000,000 kepada si pelaku jenayah yang tidak berperikemanusiaan ini.

Sehubungan dengan kewujudan Akta ATIPSOM (Akta 670), kerajaan turut menubuhkan Majlis Antipemerdagangan Orang dan Antipenyeludupan Migran (MAPO) yang berfungsi untuk menyelaraskan dasar dan melaksanakan Akta ATIPSOM (Akta 670). Walaupun Laporan Pemerdagangan Orang 2007 (TIP) yang dikeluarkan oleh Jabatan Negara Amerika Syarikat telah

meletakkan Malaysia antara 16 buah negara yang berprestasi buruk dalam menangani isu jenayah ini, kewujudan akta khusus dan kewujudan MAPO telah membuktikan bahawa Malaysia menunjukkan komitmen yang tinggi dalam usaha membanteras jenayah pemerdagangan orang di negara ini (MAPO, 2012). Kerajaan Malaysia telah mewartakan Akta Anti Pemerdagangan Orang 2007 (Akta 670) pada bulan Julai tahun 2007 sebagai komitmen negara dalam usaha memerangi jenayah pemerdagangan orang bersama masyarakat sejagat dan telah dikuatkuasakan bermula pada 28 Februari 2008.

Kewujudan Akta 670 dan Majlis Anti-pemerdagangan Orang serta agensi penguatkuasa yang terlibat membuktikan komitmen negara dalam usaha membanteras jenayah ini. Sebelum Akta 670 dikuatkuasakan, telah wujud akta-akta dan perundangan tertentu bagi menangani jenayah pemerdagangan orang antaranya adalah Perlembagaan Persekutuan, Akta Kanak-kanak 2001, Kanun Keseksaan, Akta Imigresen 1959/63 dan undang-undang pencegahan seperti Ordinan Darurat 1969 dan Ordinan Kediaman Terhad 1933. Walaubagaimanapun, skop perundangan ini didapati terhad dalam menangani secara berkesan jenayah pemerdagangan orang. Justeru, Akta 670 dipromulgasikan oleh Malaysia bagi menangani jenayah pemerdagangan orang secara lebih efektif dan berkesan (APMM, 2009).

Pengetahuan yang mendalam terhadap segala aspek berkaitan jenayah ini haruslah diterapkan ke dalam minda masyarakat sebagai persiapan atau senjata yang boleh membantu masyarakat umumnya dari terjerumus ke dalam kancah jenayah pemerdagangan orang seterusnya menjadi mangsa yang teraniaya. Isu dalam negara berkaitan dengan jenayah pemerdagangan orang memperlihatkan bahawasanya kegiatan pemerdagangan orang dianggap sebagai suatu industri universal dan tidak tertakluk kepada satu-satu negara untuk beroperasi. Malaysia juga tidak terkecuali daripada aktiviti yang diklasifikasikan sebagai perbuatan “perhambaan alaf baru” ini.

Pihak kerajaan juga telah melaksanakan pelbagai mekanisme bagi membendung jenayah ini dari terus berleluasa, namun demikian, ekoran dari kelembapan ekonomi dan kelemahan negara asal mangsa dalam mencegah dan mendidik menyebabkan mangsa mudah terpedaya oleh sindiket jenayah ini. Oleh hal yang demikian, kerjasama maksimum daripada orang awam dan agensi penguatkuasa juga perlu dipertingkatkan. Melalui penulisan kajian ini, isu jenayah pemerdagangan orang dalam konteks Zon Maritim Sabah akan ditinjau secara lebih teliti dengan mengetengahkan aspek peranan dan juga cabaran yang dilaksanakan oleh pihak-pihak tertentu khususnya Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia (APMM) dan lain-lain agensi penguatkuasaan yang sedia ada dalam usaha membantu Malaysia bebas dari ancaman jenayah yang mengancam hak asasi seseorang manusia apabila ianya menjadi mangsa yang diperdagangkan. Oleh hal yang demikian, cabaran yang dilalui oleh agensi penguatkuasaan dalam memastikan kawasan Zon Maritim Sabah selamat dari ancaman jenayah pemerdagangan orang ditelitikan dengan lebih mendalam melalui penulisan kajian ini. Pelbagai isu dan cabaran berkaitan usaha yang dilakukan diketengahkan untuk hebahan masyarakat sekaligus membuka mata dan telinga semua pihak supaya cakna akan situasi semasa yang berlaku di kawasan Zon Maritim Sabah apatah lagi ianya adalah melibatkan isu keselamatan.

Senario Jenayah Pemerdagangan Orang di Zon Maritim Sabah, Malaysia

Berdasarkan aspek geografi, kedudukan negeri Sabah yang bersempadan dengan Indonesia dan Filipina telah menjadikan negeri ini sebagai sasaran utama sindiket untuk membawa mangsa yang diperdagangkan bagi memenuhi permintaan pelanggan khususnya dalam industri pelacuran dan buruh paksa (Norcikayonn & Nor-Ina, 2014). Bagi semua kes penyeludupan khasnya kes jenayah pemerdagangan orang, kemasukan pendatang asing tanpa izin (PATI), dadah, ganja, rokok, arak,

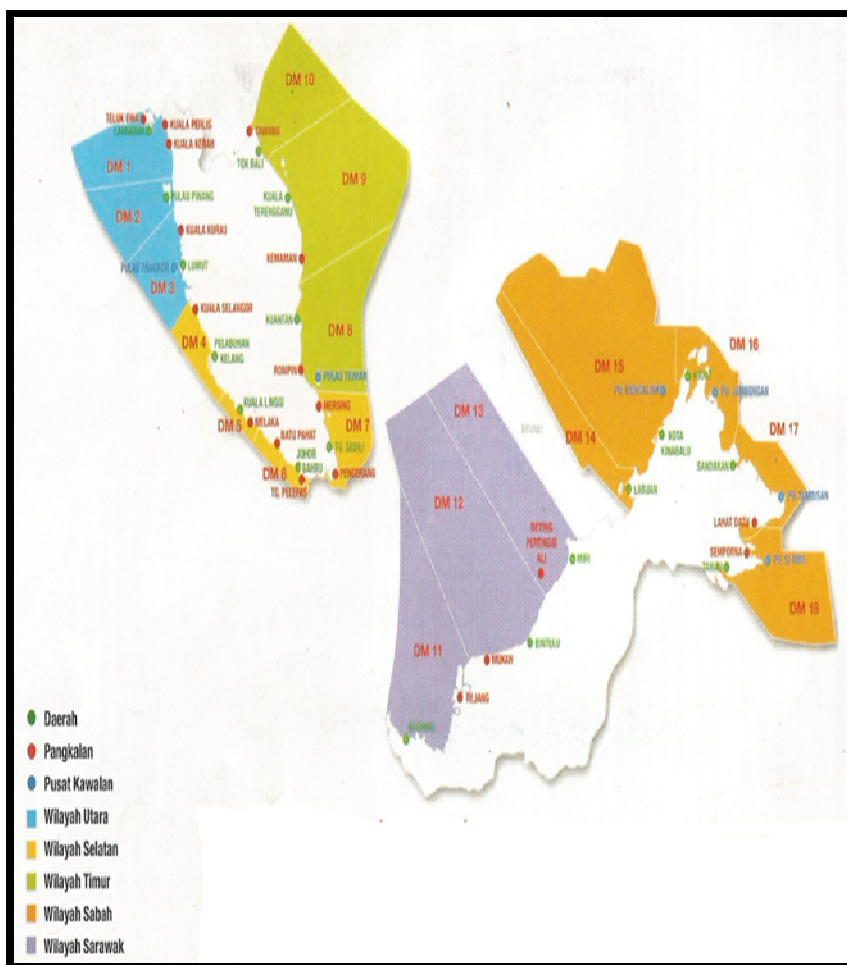
pasir, kayu balak, bakau, barang kawalan dan diesel bersubsidi adalah antara sasaran utama APMM dalam memerangi bentuk jenayah rentas sempadan.

Kegiatan jenayah pemerdagangan orang di Sabah dilaporkan oleh beberapa media tempatan dalam keadaan terkawal. Hal ini berikutan, sindiket jenayah ini telah memindahkan operasi mereka ke negara-negara jiran Malaysia seperti Indonesia dan Filipina. Selain daripada itu juga, usaha yang dimainkan oleh pihak agensi keselamatan di Malaysia termasuk Agensi Penguatkuasa Miritim Malaysia (APMM) yang sering memburu dan membanteras kegiatan mereka secara konsisten dengan meningkatkan operasi untuk membendung masalah itu dan menahan pelakunya telah banyak memberi impak positif kepada penurunan kadar jenayah ini khususnya di negeri Sabah (New Sabah Times, 25 Mei 2013).

Meninjau kembali kepada isu keselamatan di Zon Maritim Sabah, sememangnya telah wujud beberapa struktur keselamatan khas bagi menangani isu keselamatan di Sabah yang dianggap begitu mencabar dan unik. Cabaran tersebut dilihat berikutan kawasan perairan negeri Sabah yang terbuka sepanjang 1,400 kilometer agak sukar untuk diawasi dan unik kerana komposisi penduduk Sabah yang mempunyai sejarah asal-usul yang menarik yang mana ianya melibatkan salasilah keturunan Kesultanan Sulu (Pantai Timur), Kesultanan Brunei (Pantai Barat) dan Kesultanan Bolongan (Selatan). Sebagai contoh, Operasi Padanan dan Sipadan Island Resort atau lebih dikenali dengan nama singkatan Ops Pasir adalah merupakan salah satu struktur keselamatan yang diwujudkan untuk berhadapan dengan ancaman khusus seperti isu penculikan pelancong terutamanya di pulau-pulau terpencil. Ops Pasir telah mula diperkenalkan sejak tahun 2000 dan ianya diuruskan oleh Markas Angkatan Bersama, Angkatan Tentera Malaysia (MAB-ATM).

Selain tu juga, organisasi keselamatan yang lain seperti Polis Diraja Malaysia (PDRM), Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia (APMM) dan Jabatan Imigresen Malaysia (JIM) menjalankan peranan tertentu bagi menjaga dan menjamin keselamatan perairan negeri Sabah (Bernama, 18 Februari 2013). Isu-isu keselamatan bukan ketenteraan akibat dari kegiatan jenayah di laut dan transnasional seperti kemasukan pendatang asing tanpa izin (PATI) dan juga jenayah pemerdagangan orang yang melibatkan perentasan sempadan perairan perlu ditangani secara cekap. Berdasarkan kepada catatan Statistik Perdagangan Malaysia di peringkat Antarabangsa telah menunjukkan bahawa lebih 90 peratus perdagangan pada masa kini dikendalikan melalui jalan laut (Utusan Malaysia, 15 November 2007). Keadaan ini sudah cukup untuk menggambarkan bahawa betapa pentingnya keupayaan pertahanan, pengawasan dan juga aktiviti penguatkuasaan wilayah lautnya diberi perhatian serta keutamaan bagi memastikan Malaysia terus kekal sebagai negara maritim yang berdaulat.

Dari aspek penyelidikan pula, Universiti Malaysia Sabah (UMS) telah menjalinkan kerjasama dengan Institut Keselamatan Awam Malaysia (IPSOM) bagi menjalankan kajian mengenai isu keselamatan perairan Sabah termasuk Kawasan Khas Keselamatan Pantai Timur Sabah (ESSCOM). Kajian yang mengambil masa selama tiga hingga enam bulan itu akan membuat saranan kepada pihak berkuasa di bawah KDN mengenai tindakan yang perlu diambil dalam menangani situasi keselamatan di perairan Sabah (Utusan Malaysia, 31 Disember 2013).

Rajah 1 Kedudukan Wilayah Maritim Malaysia

Sumber: www.mmea.gov.my

Rajah 1 menunjukkan kedudukan Wilayah Maritim Malaysia. Secara keseluruhannya, Malaysia mempunyai lima buah Wilayah Maritim iaitu sebanyak tiga wilayah di Semenanjung, manakala sebuah Wilayah Maritim masing-masing di negeri Sabah dan Sarawak. Dalam konteks Sabah, APMM yang telah menjalankan operasinya dikenali sebagai APMM WILSAB (Wilayah Sabah dan Labuan) dan ianya merangkumi 5 buah Daerah Maritim iaitu di Pejabat Daerah Maritim Labuan (DM14), Pejabat Daerah Maritim Kota Kinabalu (DM15), Pejabat Daerah Maritim Kudat (DM16), Pejabat Daerah Maritim Sandakan (DM17) dan Pejabat Daerah Maritim Tawau (DM18). Selain itu juga, Sabah juga memiliki tiga Pangkalan Utama Wilayah Maritim iaitu Pangkalan Utama Mengalun, Pangkalan Utama Jambongan, Pangkalan Utama Tambisan dan Pangkalan Utama Si Munul.

APMM menjalankan fungsinya dengan menguatkuasakan undang-undang dan ketenteraman di bawah mana-mana Undang-undang Persekutuan di Zon Maritim Malaysia (Akta 633) Seksyen 6 (1)(d) iaitu untuk mencegah dan menyekat pelakuan kesalahan di Zon Maritim Malaysia serta memberikan bantuan dalam apa-apa perkara jenayah atas permintaan negara asing sebagaimana yang telah diperuntukkan di bawah Akta Bantuan Bersama dalam Perkara Jenayah 2002 (Akta 621). APMM juga menjadi salah sebuah agensi penguatkuasa yang turut sama membanteras jenayah pemerdagangan orang dan juga penyeludupan migran yang telah diberi mandat oleh Kementerian Dalam Negeri (KDN) berdasarkan peruntukan Akta ATIPSOM 2007.

Berdasarkan kepada statistik pada tahun 2006 hingga Disember 2011, sebanyak 794 daripada pelbagai kes penyeludupan yang direkodkan telah dikendalikan oleh APMM dan hal ini telah membawa implikasi kepada pengecilan jurang kerugian ekonomi disamping dapat mengekang imej negatif negara. Hasil daripada perancangan dan kesungguhan warga Maritim Malaysia, kadar jenayah maritim di seluruh Malaysia termasuk di negeri Sabah telah berjaya dikurangkan (Hamzah, 2013). Berdasarkan penelitian sorotan menunjukkan terdapat aktiviti pengeksploitasian buruh (ditakrif sebagai kesalahan pemerdagangan orang) di atas bot-bot pukat tunda Thailand (BPTT) yang beroperasi di Laut China Selatan. Mangsa eksploitasi ini adalah terdiri dari pendatang dari Myanmar, Laos dan Kampuchea. Lazimnya, kemasukan pendatang asing ke Thailand adalah untuk mencari kerja dan kemudiannya telah dianiaya sama ada dijual, ditipu, dipaksa atau diculik oleh sindiket atau ejen untuk bekerja di atas BPTT.

Selain daripada itu, ada dakwaan yang menyatakan bahawa mangsa-mangsa ini telah disuntik dengan dadah dan apabila tersedar telah berada di atas BPTT di laut dan kemudiannya mangsa diberitahu bahawa mereka telah berhutang antara 15000 – 20,000 Baht kepada ejen dan perlu ditebus dengan kerja paksa tanpa gaji. Kes-kes sebegini yang kerap ditemui oleh APMM apabila menjalankan tugas menjaga perairan negara terutama di Wilayah Maritim yang telah dizonkan (APMM, 2009).

Rajah 2 Pergerakan mangsa pengeksploitasian pekerja di BPTT
Sumber: APMM, 2009

Memetik kepada kenyataan yang dikeluarkan oleh Pegawai Kanan *Program Archdiocese Human Development Commission* (AHDC) Kota Kinabalu, Jennifer Majalap, empat buah kawasan telah dikenalpasti sebagai destinasi utama jenayah pemerdagangan orang iaitu Tawau, Sandakan, Kota Kinabalu dan Keningau dalam konteks negeri Sabah (New Sabah Times, 25 Mei 2013). Tiga dari empat destinasi utama jenayah pemerdagangan orang tersebut adalah di kawasan Zon Maritim Sabah yang terkenal dengan aktiviti pelancongan dan juga perikanan. Hal ini secara langsung memberi gambaran awal bahawa Zon Maritim adalah antara laluan utama bagi jenayah ini di Sabah. Lantaran daripada itu, pihak penguatkuasaan yang terlibat dalam menjaga keselamatan Zon Maritim berdepan dengan pelbagai cabaran dan rintangan dalam memastikan kawasan perairan negeri selamat dari pelbagai anasir jenayah yang mampu menggugat keselamatan masyarakat yang tinggal di sekitarnya. Penulisan kajian ini membincangkan secara lebih mendalam lagi berkaitan dengan cabaran dan rintangan yang dilalui oleh agensi penguatkuasaan yang diwakili oleh APMM dalam usaha menjaga keselamatan Zon Maritim di negeri Sabah.

Cabaran Agensi Penguatkuasaan dalam Menangani Jenayah Pmerdagangan Orang di Zon Maritim Sabah

Perbincangan awal terhadap penulisan kajian ini adalah memfokuskan tentang situasi jenayah pmerdagangan orang khususnya di Zon Maritim negeri Sabah. Penulisan kajian ini dikembangkan lagi dengan meneliti skop cabaran dan rintangan yang dilalui oleh agensi penguatkuasaan yang telah dilantik bagi menjaga keselamatan Zon Maritim negeri Sabah agar bebas dari ancaman anasir-anasir jenayah yang mengancam keselamatan masyarakat. Dalam konteks jenayah pmerdagangan orang, APMM telah diamanahkan oleh Kementerian Dalam Negeri (KDN) untuk menjalankan aktiviti penguatkuasaan berhubung dengan isu jenayah pmerdagangan orang.

APMM telah menjalankan kolaborasi dalam aspek penjagaan sempadan perairan bersama dengan agensi penguatkuasaan yang lain dalam proses mengumpul maklumat mengenai jenayah ini dari dalam dan juga luar negara. APMM telah menjalinkan usahasama dengan Majlis Keselamatan Negara (MKN), Kementerian Dalam Negeri (KDN), Angkatan Tentera Malaysia (ATM), Polis Diraja Malaysia (PDRM), Jabatan Kastam Diraja Malaysia (JKDM), Jabatan Imigresen Malaysia (JIM) dan badan bukan kerajaan (NGO) di peringkat tempatan. Sehubungan dengan itu juga, APMM juga menjalankan kolaborasi dalam aspek bertukar-tukar maklumat dan juga langkah pembanterasannya secara lebih efisien dengan pihak dari luar negara iaitu dengan pihak Interpol, UNCHR, Pihak Kedutaan dan juga NGO bagi menangani isu jenayah pmerdagangan orang.

APMM juga telah menguatkuasakan semua undang-undang persekutuan dan mengkoordinasikan tugas mencari dan menyelamat di Zon Maritim Malaysia (The Borneo Post, 21 November 2011). Terdapat pelbagai cabaran yang terpaksa didepani oleh APMM dalam usahanya membanteras jenayah pmerdagangan orang dalam konteks Zon Maritim Sabah. Dalam menjalankan proses tindakan pembanterasannya jenayah ini terdapat beberapa cabaran yang dihadapi telah dikenalpasti sepanjang proses penelitian bahan rujukan dan juga hasil temubual yang dijalankan bersama-sama dengan Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia (APMM) yang terlibat.

i. Ketirisan Maklumat

Cabaran utama yang dilalui oleh APMM adalah berkenaan dengan masalah ketirisan maklumat. Ketirisan maklumat didefinisikan sebagai kobocoran atau kehilangan sesuatu berita atau data serta laporan organisasi yang dianggap sulit dari sumber maklumat. Ketirisan maklumat juga mempunyai perkaitan dengan individu yang gagal berkomunikasi dengan individu lain secara berkesan (Othman, 2014). Faktor inilah yang menjadi tunjang utama kepada cabaran yang perlu dipikul oleh agensi penguatkuasaan dalam menjalankan operasi penguatkuasaan. Sekiranya terjadi kejadian seumpama ini, bukan sahaja ianya mengganggu sistem operasi malah mencemar kredibiliti dan integriti sesebuah unit dan agensi yang memegang maklumat-maklumat berstatus sulit.

ii. Faktor Geografi

Cabaran seterusnya adalah faktor geografi yang melibatkan keadaan cuaca, fenomena air-pasang surut laut, dan keadaan muka bumi juga memberi cabaran kepada pihak penguatkuasaan untuk menjalankan operasi. Ditambah lagi dengan keluasan Zon Maritim negeri Sabah yang luas. Kawasan maritim negara Malaysia merangkumi Zon Ekonomi Eksklusif (ZEE) seluas 614,000 kilometer persegi dan 148, 307 kilometer persegi Perairan Wilayah Malaysia (PWM) dengan persisiran pantai sepanjang 4,490 kilomter adalah luas dan ianya memerlukan komitmen yang sangat tinggi untuk APMM menangani cabaran terutamanya di kawasan ZEE Selat Melaka, ZEE Laut China Selatan (LCS) di

sepanjang Pantai Timur Semenanjung, perairan ZEE LCS di Sabah dan Sarawak serta Laut Sulu dan Laut Sulawesi sepanjang Pantai Timur Sabah. Dengan perkongsian sempadan maritim dengan negara-negara serantau serta perairan negara yang sangat kaya dengan sumber asli dan sekaligus menjadi laluan utama *Sea line of communications* (SLOC) atau talian komunikasi di laut yang menghubungkan LCS dengan Lautan Hindi telah menjadikan perairan Malaysia sebagai dimensi yang sangat penting untuk kelangsungan negara (Hamzah, 2013). Hal ini membawa cabaran yang sangat besar kepada APMM dalam usahanya mengawal keadaan dan kestabilan kawasan Zon Maritim supaya sentiasa dalam keadaan selamat dan aman dan ianya memerlukan tenaga anggota keselamatan yang ramai dan juga kemudahan fasiliti yang baik dan mencukupi.

iii. Kesiapsiagaan Aset

Dari aspek kesiapsiagaan aset yang dimiliki oleh agensi penguatkuasaan juga perlu diberi penekanan kerana aset inilah yang digunakan dalam membantu dan memudahkan pengoperasian dalam usaha membanteras isu jenayah di Zon Maritim. Walaupun pihak kerajaan cakna dalam membantu menyediakan aset untuk digunakan dalam aktiviti penguatkuasaan, aset yang sedia ada perlu ditambah dan ditingkatkan lagi dari aspek kemampuan teknologinya agar jenayah rentas sempadan dapat diatasi dengan lebih sistematik dan efisien. Cabaran lain yang dihadapi oleh APMM ialah agensi ini tidak mempunyai ibu pejabat pusat, pejabat wilayah dan jeti sendiri sebaliknya menyewa atau menumpang kemudahan dari agensi lain (Utusan Online, 22 Jun 2014). Oleh yang demikian, kemudahan-kemudahan seperti ini sangat penting bagi membantu dan menambahkan kecekapan system penguatkuasaan yang dijalankan oleh pihak APMM.

Pihak kerajaan cakna untuk membantu meningkatkan sistem keselamatan negara dengan menambahkan sebuah kapal APMM di Daerah Maritim Sandakan (DM17) dan aset tersebut diyakini mampu untuk meningkatkan tahap keselamatan di daerah tersebut yang mana daerah tersebut adalah merupakan salah satu daripada daerah Zon Selamat Timur (ESSZONE). Penambahan aset tersebut adalah untuk memenuhi permintaan agensi Kawasan Keselamatan Khas Pantai Timur Sabah (ESSCOM) untuk memastikan kawasan (ESSZONE) dalam keadaan selamat dan terkawal (Bernama, 1 Ogos 2014).

Selain itu juga, APMM juga menambah sembilan lagi bot pemintas yang dinamakan “bot petir” bagi mengukuhkan operasi di Kawasan Keselamatan Khas Pantai Timur Sabah (ESSCOM) di Zon Selamat Sabah Timur (ESSZONE). APMM Wilayah Sabah dan Labuan juga menerima lima buah kapal yang telah digunakan semasa Operasi Daulat yang telah dijalankan di sekitar perairan Lahad Datu dan Semporna (1 April 2013). Laksamana Madya Maritim, Datuk Ahmad Puzi Ab. Kahar, Timbalan Ketua Pengarah Operasi APMM telah menyatakan bahawa penambahan aset itu diyakini mampu untuk memastikan keselamatan Zon Maritim Sabah lebih terjamin. Disamping itu juga, cadangan dalam merancang untuk membina sebuah Pangkalan Udara Maritim Malaysia di Kota Kinabalu dan Sandakan adalah antara usaha pihak penguatkuasaan dalam memastikan keselamatan negeri Sabah berada dalam keadaan terkawal (Bernama, 2 Mei 2014).

iv. Hubungan Dua Hala Antara Negara-Negara Serantau

Dari aspek hubungan dua hala antara negara-negara serantau juga menjadi cabaran kepada agensi penguatkuasaan dalam memastikan isu keselamatan negara terjamin. Sebagai contoh, Persidangan Serantau Mengenai Penyeludupan, Perdagangan Manusia dan Jenayah Antara Negara di Bali pada Februari 2002 telah menunjukkan komitmen bersepadu antara negara-negara Asia Pasifik. Persidangan yang diadakan itu mencapai kesepakatan untuk membentuk kerjasama terutama dalam

aspek perkongsian maklumat, kepakaran dan undang-undang yang seragam bagi memastikan aktiviti tersebut dapat dibendung di peringkat akar umbi.

Para ahli yang menyertai persidangan tersebut juga menganggap penyeludupan dan perdagangan manusia bukan sahaja melanggar hak sesebuah negara malah ianya menimbulkan pelbagai masalah selain menjejaskan hubungan diplomatik antara negara. Proses Bali ini juga dilancarkan untuk membincangkan dan mengutarakan pelbagai inisiatif untuk meningkatkan kesedaran awam mengenai isu pemerdagangan orang dan jenayah rentas sempadan. Hubungan inilah yang perlu dikekalkan dalam sesebuah organisasi bagi mewujudkan kolaborasi yang proaktif dan efisien (MAPO, 2012).

Dalam contoh lain pula, Perdana Menteri Malaysia, Dato' Seri Najib Tun Abdul Razak dan pemimpin Indonesia Susilo Bambang Yudhoyono telah mengadakan sebuah pertemuan untuk mengadakan rundingan bagi mengukuhkan hubungan dua hala antara kedua-dua negara. Dalam rundingan tersebut, kedua-dua pihak telah bersetuju untuk meningkatkan usaha bagi merealisasikan hasrat strategik dan kepentingan bersama. Menjurus kepada isu jenayah pemerdagangan orang, kedua-dua pemimpin mengulangi komitmen kuatnya untuk bekerjasama membanteras jenayah seperti itu bagi mengelak rakyatnya melarikan diri ke negara ketiga, termasuk menangani punca-punca pemerdagangan manusia yang boleh mendedahkan warganya dieksploitasi. Susulan daripada itu, Dato' Seri Najib Tun Abdul Razak dan Susilo Bambang Yudhoyono juga bersetuju untuk memastikan keselamatan pelayaran maritim dalam kawasan maritim mereka, termasuk Selat Melaka dan Laut China Selatan dan keduanya mengiktiraf bahawa hubungan ekonomi dua hala sekian lama membentuk satu landasan kuat dalam hubungan diplomatik antara Malaysia dan Indonesia (Bernama, 18 Mei 2012).

v. Kekangan Kewangan

Kekangan kewangan khususnya dalam proses memberi perlindungan kepada mangsa yang ditempatkan sebelum dibawa pulang juga menjadi cabaran kepada pihak penguatkuasaan kerana tanggungjawab yang diberikan bukan sekadar menyediakan pusat perlindungan, malah menguruskan makan minum dan juga penjagaan kesihatan. Kesemua aspek tersebut, memerlukan kos penyelenggaraan yang tinggi. Meskipun APMM terpaksa melalui pelbagai kerumitan dan kesukaran dengan cabaran-cabaran yang terpaksa dilalui, ianya bukanlah penghalang kepada APMM untuk menjalankan tugas dan setiap cabaran itu adalah merupakan ujian dan latihan ke arah penghasilan mutu kerja yang lebih cekap dan profesional.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, Zon Maritim Sabah mempunyai pasukan keselamatan yang terlatih dan berupaya untuk menjaga kedaulatan perairan negara. Walaupun terdapat beberapa insiden penculikan dan pencerobohan Sulu pada tahun 2013 yang lepas di mana Malaysia telah menyaksikan seramai 10 orang anggota keselamatan terkorban dan 68 orang pengganas telah ditembak mati di Tanduo, Lahad Datu, keadaan keselamatan negeri Sabah masih lagi terpelihara dan terkawal (Bernama, 31 Mac 2014). Pihak kerajaan telah menjalankan pelbagai mekanisme bagi memastikan keselamatan negeri Sabah terus terpelihara tidak kira di kawasan wilayah maritim dan juga wilayah daratan. Jenayah pemerdagangan orang di Sabah dan khususnya yang berlaku di kawasan Zon Maritim Sabah masih lagi dalam keadaan terkawal dan agensi-agensi penguatkuasaan yang telah diberi kuasa menjalankan proses risikan, siasatan, tangkapan dan pendakwaan akan terus menjalankan tanggungjawab yang telah diberikan secara lebih proaktif dan sistematik.

Konklusinya, jenayah pemerdagangan orang adalah jenayah yang begitu kompleks serta memerlukan penguatkuasaan secara profesional dalam pambanterasannya. Jenayah ini juga melibatkan isu perentasan persempadanan wilayah dan negara yang sekaligus memberi ancaman kepada keselamatan negara. Melalui perbincangan dan penelitian awal menunjukkan bahawa APMM menggalas tanggungjawab yang sangat besar dalam memastikan Zon Maritim sentiasa dalam keadaan yang terkawal daripada peningkatan kadar jenayah rentas sempadan seperti jenayah pemerdagangan orang dengan dibantu oleh beberapa agensi penguatkuasaan yang lain. Pelbagai cabaran terpaksa dilalui dengan penuh kesiapsiagaan agar keselamatan Zon Maritim Sabah dijamin selamat. Usaha Malaysia dalam memerangi jenayah ini memerlukan penglibatan masyarakat setempat. Masyarakat seharusnya menjadi mata dan telinga dalam membantu agensi penguatkuasaan dalam menjalankan tindakan pambanterasannya. Oleh yang demikian, jenayah ini boleh dikekang sejak dari negara sumber lagi dan mengurangkan beban kepada negara destinasi. Susulan dari pertambahan kemudahan aset yang dibekalkan oleh pihak kerajaan dan kerjasama dari pelbagai pihak, keselamatan Zon Maritim Sabah khususnya yang melibatkan jenayah yang memperjudikan hak asasi manusia mampu untuk dibanteras dan dikekang agar kadar jenayah yang melibatkan perentasan di sempadan maritim dapat dikurangkan.

RUJUKAN

- Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia. (2014). Diperolehi daripada www.mmea.gov.my pada 14 Februari 2014.
- Berita Harian* (2014, 10 Mei). Patriotisme mampu pertingkatkan keselamatan Sabah.
- Bernama* (2012, 18 Mei). Malaysia – Indonesia setuju tingkat usaha realisasi hasrat strategik.
- Bernama* (2013, 1 April). APMM tambah aset untuk sokongan operasi daulat.
- Bernama* (2014, 1 Ogos). APMM tambah aset jamin tingkat keselamatan di ESSZone.
- Bernama* (2014, 2 Mei). APMM bakal tambah 9 bot pemintas.
- Bernama* (2014, 31 Mac). ESSCOMM genap setahun, kian diyakini.
- Hamzah Hd (2013). APMM 8 Tahun – Mengawal melindungi menyelamat.
- Kedutaan Amerika Syarikat. (2013a). *Laporan Pemerdagangan Manusia (TIP). (2012)*. Diakses daripada http://bahasa.malaysia.usembassy.gov/report/_tip_msia-june2012.html pada 05 Januari 2014.
- Kedutaan Amerika Syarikat. (2013b). *Laporan Pemerdagangan Manusia (TIP). (2013)*. Diakses daripada http://bahasa.malaysia.usembassy.gov/report_tip_2013.html pada 05 Januari 2014.
- Kementerian Dalam Negeri. (2013). *Akta Anti Pemerdagangan Orang dan Anti Penyeludupan Migran 2007*. Diakses daripada <http://www.moha.gov.my/index.php/ms/maklumat-perkhidmatan/2012-08-15-01-17-06/jenis-lesen/125-maklumat-korporat/maklumat-bahagian/sekretariat-majlis-antipemerdagangan-orang-dan-antipenyeludupan-migran/akta-antipemerdagangan-orang-dan-antipenyeludupan-migran-2007> pada 16 September 2014.
- New Sabah Times. (2013, 25 Mei). Empat kawasan dikenalpasti destinasi pemerdagangan orang di Sabah.
- Norcikeyonn, S, Nor-Ina. K. (2013). Usaha Malaysia dalam membanteras jenayah pemerdagangan orang: Satu tinjauan. *International Journal of Environment, Society and Space*, 1 (1): 62-74.
- Norcikeyonn, S, Nor-Ina. K. (2014). Pembauran maklumat isu jenayah pemerdagangan orang: Satu penemuan awal di Sabah. *Persidangan Antarabangsa Kelestarian Insan 2014*. 9-10 April 2014. Johor, Batu Pahat.
- Othman Abd. Rahman. (2014). Ketirisan maklumat: Mengharungi rintangan dan jurang komunikasi. *Perajurit. Edisi Mei 2013*.
- Sekretariat Majlis Antipemerdagangan Orang dan Antipenyeludupan Migran. (2011). *Pemerdagangan Orang dan Penyeludupan Migran*. Jabatan Penerangan Malaysia.
- The Borneo Post*. (2011, 21 November). APMM yakin galas tugas selaku agensi tunggal di laut.
- United Nations Children's Fund*. (2013). Diperolehi daripada <http://www.unicef.org/malaysia/media-guide-child-rights-malay.pdf>. Diakses pada 17 September 2014
- Utusan Malaysia*. (2007, 15 November). Cabaran, peluang negara maritim.
- Utusan Malaysia*. (2013, 31 Disember). UMS, IPSOM kaji keselamatan perairan Sabah.
- Utusan Online*. (2014, 22 Jun). Aset maritim perlu ditambah.